

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

BANKA DIŞI FAİZSİZ FİNANSMAN SİSTEMİ TERCİH ÖLÇEĞİ; GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI¹

Mehmet BÜKEY

Yavuz TÜRKAN

Dr., Bingöl Sağlık İl Müdürlüğü,
bukey_m@hotmail.com
ID 0000-0003-2359-9354

Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi, İİBF,
yturkan@bingol.edu.tr
ID 0000-0002-0981-7215

Atıf / Citation: Bükey, M. & Türkan, Y. (2023). Banka dışı faizsiz finansman sistemi tercih ölçeği; geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (İNİJOSS), 12(2), 157-177.

<https://doi.org/10.54282/inijoss.1283025>

Öz

Bu çalışmada, banka dışı faizsiz finansman sistemi tercih nedenlerinin belirlenmesine yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmeye çalışılmıştır. Ölçek geliştirilmenin ilk aşamasında TRB İstatistiği Bölge Birimleri Sınıflandırılmasının TRB1 Malatya alt bölgesinde yer alan Malatya, Elâzığ, Bingöl ve Tunceli illerinde anket uygulaması yapılmıştır. Anket uygulaması, banka dışı faizsiz finansman sistemlerinden tasarruf finansman sistemini kullanarak konut, taşıt ve çatılı işyeri gibi varlıkların temini için faizsiz finansman kullanan katılımcılar üzerinde yapılmıştır. Çalışmanın örneklemini bu illerde konut, taşıt ve çatılı işyeri temini için tasarruf finansman sistemini aktif olarak kullanan 19.207 katılımcının 384'ü oluşturmaktadır. Çalışmada nicel araştırma yöntemleri kullanılarak veriler elde edilmiştir. Veriler elde edilirken 33 yargıdan oluşan bir tercih belirleme ölçeği kullanılmıştır. TRB1 Bölgesinde yer alan ancak sınırları içinde herhangi bir Tasarruf Finansman Şirketi bulunmayan Tunceli ilinden herhangi bir veri elde edilememiştir. Örneklemden elde edilen verilerin yeterliliği sağlayıp sağlamadığını belirlemek için KMO testi yapılmış ve KMO testi 0,878 olarak hesaplanmıştır. Yapılan analizde ölçeğin güvenilirlik (Cronbach Alpha) katsayısı 0,893 bulunmuştur. Elde edilen bu değerlerden sonra Açıklayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Açıklayıcı Faktör Analizinden altı faktörlü bir ölçek elde edilmiştir. Yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizinde, ölçeğin RMSEA değeri 0,044, GFI değeri, 0,901, CFI değeri 0,979 ve AGFI değeri 0,879 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu değerler, geliştirilen Banka Dışı Faizsiz Finansman Sistemi Tercih Ölçeğinin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Faizsiz finansman sistemi, Doğrulayıcı faktör analizi, TRB1 bölgesi.

¹ Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Yavuz TÜRKAN danışmanlığında Mehmet BÜKEY tarafından hazırlanan "Tasarruf Finansman Sisteminin Tercih Nedenleri ve Bir Finansal Araç Önerisi" başlıklı doktora tezinden türetilmiştir. Doktora tezi, Bingöl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Komisyonu tarafından BAP-İİBF.2021.001 numaralı proje ile desteklenmiştir.

NON-BANK INTEREST-FREE FINANCING SYSTEM PREFERENCE SCALE; VALIDITY AND RELIABILITY STUDY

Abstract

In this study, it is aimed to develop a reliable and valid scale to determine the reasons for preferring the non-bank interest-free financing system. Before the scale was developed a survey was conducted in Malatya, Elazığ, Bingöl and Tunceli provinces located in the TRB1 (NUTS statistical regions of Turkey) Malatya sub-region of TRB Statistics Classification of Regional Units. The survey was conducted on the participants who use interest-free financing for the procurement of assets such as housing, vehicles and roofed workplaces by using the savings financing system, which is one of the non-bank interest-free financing systems. 384 of the 19,207 participants who actively use the savings financing system in the TRB1 Region constitute the sample of the study. With the KMO test, it was tried to determine whether the data obtained from the sample was sufficient, and whether the scale was reliable with the Cronbach Alpha analysis. The KMO test was found to be 0.878, and the Cronbach Alpha coefficient was 0.893. It can be said that the data obtained according to the test values provide adequacy and the scale is reliable. As a scale consisting of six factors was developed. The RMSEA value of the scale was 0.044, the GFI value was 0.901, the CFI value was 0.979 and the AGFI value was 0.879. These values were accepted as valid and reliable in the “Non-Bank Interest-Free Financing System Preference Scale” developed.

Keywords: Interest free financing system, Confirmatory factor analysis, TRB1 region.

GİRİŞ

Birçok Müslüman ülkede olduğu gibi ülkemizde de İslami finans hızla büyüyen ve gelişen bir finansal sistem olarak kendini göstermektedir. Büyüme ve gelişme sonucunda her geçen gün tüketicilerin beklentilerine, değer yargılarına ve inançlarına uygun yeni finansal araçlar ve yöntemler ortaya çıkarılmakta ve tüketicilerin beğenisine sunulmaktadır. Tüketicilerin beklentileri, değer yargıları ve inançları doğrultusunda ortaya çıkarılan ve aynı zamanda İslami finans ilkelerine uygun olan finansal araçlar ve yöntemler, yeni bir finansal hizmet türü olarak sektördeki yerini almaktadır.

Tüketicilerin tercih edeceği finansman, beklentileri, değer yargıları ve inançları gibi çeşitli faktörlere göre şekillenmektedir. Tüketicilerin tercihlerini etkileyen faktörlerden biri olan din, tüketicilerin tercihlerini etkileyen diğer faktörlere göre daha baskın olabilmektedir. Çünkü din, tüketicilerin tutum ve davranışlarının şekillenmesinde önemli ölçüde etkilidir (Akçi, 2020, s. 3). Bu kapsamda İslam dininde faizin yasaklanması, dini hassasiyeti olan tüketicilerin inançları gereği finansman tercihlerini etkilemektedir. Bilindiği gibi İslam ekonomisi, ekonomik ve toplumsal zararlarını ortaya koyarak faizi yasaklamakta ve bu noktada temel bileşeni faiz olan mevcut ekonomik sistemden ayrılmaktadır (Çoban, 2022, s. 232).

Ülkemizde konut, taşıt ve çatılı işyeri gibi varlıkların finansman temininde kullanılan geleneksel sistemlerin faizli olması, dini hassasiyeti olan bireyleri faizsiz finansman sistemleri arayışı içine itmiştir. Bu arayışlar neticesinde finansman temininde, içinde faiz barındırmayan, asıl amacı çıkara dayalı ve kâr odaklı olmayan banka dışı faizsiz finansman sistemleri geliştirilmiştir. Bu sistemlerden biri de tasarruf finansman sistemidir. Bu sistem, 1980’li yıllarda “Elbirliği Sistemi” adı altında geliştirilmiş ve uzun yıllar değişik isimler altında uygulanmıştır. 2021 yılında değiştirilen 6361 sayılı kanunda “Tasarruf Finansman Sistemi” şeklinde isimlendirilen bu sistem, ülkemize özgü bir yapıda olup, “Tasarruf Finansman Şirketleri”

tarafından işletilmektedir. Tasarruf finansman sistemini organizasyon ücreti karşılığında işleten ve BDDK denetimine tabi olan Tasarruf Finansman Şirketleri, katılımcılarına konut, taşıt ve çatılı işyeri temini için faizsiz finansman sağlamaktadırlar.

Bu çalışma, konut, taşıt ve çatılı işyeri temini için faizsiz finansman sağlayan banka dışı faizsiz finansman sistemlerinden “Tasarruf Finansman Sistemi” ile sınırlıdır. Banka dışı faizsiz finansman tercih nedenlerinin belirlenmesi için Tasarruf Finansman Şirketlerinin şubelerinde katılımcılara yüz yüze anket uygulanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde SPSS 23 ve SPSS Amos 24 programı kullanılmıştır. Bu kapsamda, tercih nedenlerinin alt boyutu olan faktörleri belirlemek için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Geliştirilen ölçeğin geçerliliğine ve güvenilirliğine ilişkin Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) içinde yer alan Doğrulayıcı Faktör Analizi (DAF) uygulanmış, analiz sonuçları tartışılmış ve yorumlanmıştır.

1. BANKA DIŞI FAİZSİZ FİNANSMAN SİSTEMİ

Banka dışı faizsiz finansman sistemi, kapitalist sistemde geleneksel bankaların faiz ve İslami bankaların kar-zarar prensibi karşısında tamamen yardımlaşma ve dayanışma temelli, gönüllülük ilkesine dayalı sistemlerdir. Banka dışı faizsiz finansman sistemi, “salt kâr etme saikiyle hareket eden sermayenin aşırılıklarının yarattığı yıkımın karşısında “üretici-tüketici kooperatifleri, yerel para birimleri ve kredi sistemleri yoluyla kapitalist olmayan bir ekonominin” imkânının olduğunu vurgulamaktadır” (Karatani, 2017, s. 392). Bu sistemler, kapitalist sistemdeki gibi büyük ve yeterli sermayeye sahip olmasalar da kapitalist sistemin dışında kar ya da faiz elde etme amacı taşımayan ayrı bir finans alanı açmak açısından önem taşımaktadırlar.

Günümüzde konut, taşıt ve çatılı işyeri gibi alanlarda finansman sağlayan bankacılık sistemi dışında faaliyet gösteren birçok banka dışı faizsiz finansman sistemi bulunmaktadır. Karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma amacıyla bir araya gelen konut kooperatifleri, İslami mikro finans kuruluşları, İslami yardım sandıkları ve tasarruf finansman gibi sistemler ve yöntemler, banka dışı faizsiz finansman sistemi içinde yer almaktadırlar. Bu sistemlerden tasarruf finansman sistemi en çok tercih edilen banka dışı faizsiz finansman sistemi olarak kabul edilmektedir.

Tasarruf finansman sistemini, “tüketicilerin belirli bir hizmet ücreti karşılığı dâhil oldukları, oluşturulan havuza ödeme güçlerine göre finansal kaynak aktardıkları ve havuzda biriken tutarların ise organizatör tarafından başka bir tüketiciye aktarıldığı organizasyon olarak tanımlamak mümkündür” (Kılınç, 2022, s. 468).

Tasarruf finansman sistemi 6361 sayılı kanunda, “Firma ve müşteri arasında önceden kararlaştırılmış olan ya da müşteri grupları içinde çekiliş yapma gibi yöntemlerle belirlenen vadeye kadar müşterinin birikim yapması karşılığında müşterilere konut veya taşıt edinebilmeleri amacıyla finansman kullandırılması faaliyeti” olarak tanımlanmıştır.

İslami finans ilkelerine uygun ve faizsiz bir niteliğe sahip olan tasarruf finansman sistemi, bankacılık sistemi dışında faizsiz finansman temini için tercih edilmektedir. Finans anlamında sistem, dayanışmaya dayalı bir model olarak görülmekte ve tüketicilere finansman elde etme imkânı sunan bir finans sistemi olarak kabul edilmektedir (Kaya ve Ergüven, 2015, s. 599). Tasarruf finansman sisteminde tüketicilerin finansman elde etmeleri tasarruf etme şartına

bağlıdır. Tüketicilerin yaptıkları tasarruflar, tahsis sırası gelen tüketicilere sağlanacak finansmanın kaynağını oluşturmaktadır. Finansman, Tasarruf Finansman Şirketlerinin organizatörlüğünde oluşturulan gruplara dâhil tüketicilere sağlanmaktadır. Bu yönüyle sistem üyeleri ile sınırlı ve kapalı bir yapıya sahiptir.

Tasarruf finansman sistemi, sözleşmeye dayalı ve “finansman kullanımının tasarruf etme şartına bağlı” (Çekin, 2018, s. 51) olduğu faizsiz bir finansal sistem olarak tanımlanmaktadır.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Banka dışı faizsiz finansman sistemleri ile ilgili literatür incelendiğinde faizsiz finansman sistemlerinin fıkhi boyutu, işleyişi, tercih nedenleri, sistemlere yapılan eleştiriler, önerilen yeni modeller ve geliştirilen ölçekler ile ilgili ulusal ve uluslararası düzeyde çalışmalar olduğu belirlenmiştir.

Ülkemizde ilk yapılan çalışmalardan biri Tekerek'in (2013) sistemi tercih eden katılımcıların tercih nedenini belirlemeye yönelik yaptığı çalışmadır. Tekerek çalışmasında sistemi tercih eden katılımcılardan çoğunun (%71'inin) faizden kaçınmak için sistemi tercih ettiklerini belirlemiştir. Günel ve Bircan (2022a), bankalar ve elbirliği sistemine yönelik çalışmalarında faizli ve faizsiz finansı birlikte değerlendirmişlerdir. Konut finansmanında katılımcıların tercihlerini belirleyecek bir ölçme aracı geliştirmeyi amaçlamışlardır. Geliştirilen “Konut Finansmanı Tercih Ölçeğinin”, analiz sonuçlarına göre güvenilir ve geçerli olduğu görülmüştür. Geliştirilen ölçek, Günel ve Bircan (2022b) tarafından TR72 Bölgesi illerinde yaşayan kişilere uygulanmış, araştırma sonuçları ile literatürün desteklendiği görülmüştür. Ülev ve Çalışkan (2022) yaptıkları çalışmada, Türkiye’de ve dünyada kullanılan banka dışı faizsiz finansmanı sistemleri ve bu sistemlere yapılan eleştirileri değerlendirmişlerdir. Çalışmanın hem akademiye hem de uygulayıcılara özgün İslami finansal sistemler oluşturma noktasında yardımcı olmasını amaçlamışlardır. Öztürk (2016), konut sektöründe tüketici odaklı bir ölçek geliştirmek amacıyla yaptığı çalışmada, 7 boyutlu (Faktörlü) bir kavramsal çerçeve oluşturmuştur. Elde ettiği verilerin oluşturulan kavramsal çerçeve ile uyumlu, geliştirilen “Konut Marka Konumlandırma” ölçeğinin de geçerli ve güvenilir olduğunu belirtmiştir. Keleş (2021), yaptığı çalışmada tüketicilerin konut tercihinde etkili olan faktörleri araştırmıştır. Yapısal Eşitlik Modellemesi ile elde ettiği verileri analiz eden Keleş, analiz sonuçlarına dayanarak tüketicilerin konut tercihi ile konutun yapıldığı yer arasında çok güçlü bir nedensellik bağının olduğu belirlemiştir. Karadağ ve Gültekin (2019), yaptıkları çalışmada “Konut Seçim Ölçeği” (KSÖ) adı altında bir ölçek geliştirmişlerdir. Ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu ifade eden Karadağ ve Gültekin, ölçeğin konut seçiminde güvenilir ve nitelikli veri üretebileceğini belirtmişlerdir. Amin (2019), İslami Tüketici Davranışı Teorisi ile Malezya’da yaptığı çalışmada, tüketici davranışlarının önemli ölçüde İslami emir ve yasaklarla belirlendiğini göstermiştir. Aynı çalışmada, İslami konut finansmanının tüketici davranışlarıyla açıklanabileceği İslami bir faktör modeli önermiştir.

Literatür incelendiğinde, "Banka Dışı Faizsiz Finansmanı Sistemi Tercihine Yönelik Ölçek Geliştirme" alanında pek fazla çalışma yapılmadığı, bu durumun faizsiz finans alanında araştırılması gereken bir problem olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bu alanın daha iyi anlaşılması ve aydınlatılması için daha fazla araştırma yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu

açından çalışmanın banka dışı faizsiz finansman sistemi ile ilgilenen araştırmacılara, konut, taşıt ve çatılı işyeri finansman sistemi işleten Tasarruf Finansman Şirketlerine ve konut, taşıt ve çatılı işyeri temini için faizsiz finansman sistemini tercih eden tüketicilere yardımcı olacağı düşünülmektedir.

3. VERİ SETİ VE YÖNTEM

Bu araştırma, TRB İstatistiği Bölge Birimleri Sınıflandırılmasında, TRB1 Malatya alt bölgesinde yer alan Malatya, Elâzığ, Bingöl ve Tunceli illerinde yapılmıştır. Çalışma, banka dışı faizsiz finansman sistemlerinden tasarruf finansman sistemini kullanarak konut, taşıt ve çatılı işyeri gibi varlıkların temini için faizsiz finansman kullanan katılımcılar üzerinde yapılmıştır. TRB1 Bölgesinde yer alan ancak sınırları içinde herhangi bir Tasarruf Finansman Şirketi bulunmayan Tunceli ilinden herhangi bir veri elde edilememiştir.

Araştırmada, veri toplamak için anket formu kullanılmıştır. Anket formunda yer alan çoktan seçmeli sorular, araştırmacının benzer çalışmalarından derlenmiş, kapalı uçlu ve katılımcıların kolayca cevaplayabileceği şekilde hazırlanmıştır. Anket formuna nihai şekil verilmeden önce üniversitede görev yapan konu ile ilgili akademisyenlere gösterilmiş, görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Soruların anlaşılabilirliği test etmek için tasarruf finansman şirketlerinin şubelerinde 50 katılımcıya uygulanmıştır. Uygulama neticesinde ankete nihai şekil verilmiş ve TRB1 Bölgesinde uygulanmıştır.

Veriler, anket formunun işaretlenmesi şeklinde yüz yüze (kişisel) yapılan anket uygulamasından elde edilmiştir. Anket, birinci kısımda katılımcıların demografik özelliklerinin yer aldığı, ikinci kısımda katılımcıların tercih nedenlerini belirlemesine yönelik 33 sorunun yer aldığı iki kısımdan oluşmaktadır. Katılımcıların tercih nedenini belirlemeye yönelik ve kolayca cevaplayabilecekleri anket soruları, beşli Likert tipi ölçeğe göre; "5" en yüksek puan olmak üzere "Kesinlikle Katılıyorum", "4" Katılıyorum, "3" "Katılıp Katılmama Oranım Eşit", "2" "Katılmıyorum" ve "1" en düşük puan olmak üzere "Kesinlikle Katılmıyorum" şeklinde hazırlanmıştır.

Çalışmada bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uyulmuştur. Bu araştırma için Bingöl Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan 07.05.2021 tarihli ve 14874 nolu kararı ile etik izni alınmıştır.

3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Şubat 2021 tarihi itibarıyla TRB1 bölgesinde faaliyet gösteren Tasarruf Finansman Şirketlerinin mevcut katılımcı sayılarının 19.207 olduğu belirlenmiştir. Formül kullanılarak $\alpha = 0.05$ de ∞ serbestlik derecesine göre ulaşılması gereken katılımcı sayısı 377 olarak hesaplanmıştır. Örneklem büyüklüğü hesaplamasında kullanılan formüllerin yanı sıra belirli evren büyüklüklerinde alınması gereken örneklem büyüklüklerini gösteren tablolardan da yararlanılabilir (Gürbüz ve Şahin, 2017, s. 128). Belirli evren için kabul edilebilir örneklem büyüklüklerini gösteren tabloda (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004, s. 50), $\alpha = 0.05$ de ∞ serbestlik derecesine göre ulaşılması gereken katılımcı sayısı 370 olarak belirtilmiştir. Çalışmada, daha uygun ve doğru verilerin elde edilebilmesi için ulaşılması gereken katılımcı sayısının 384 olmasına karar verilmiştir.

Bu bağlamda Malatya ili aktif katılımcı sayısı 10.631, Elazığ ili aktif katılımcı sayısı 6.916 ve Bingöl ili aktif katılımcı sayısı 1.660 olmak üzere toplam 19.207 aktif katılımcı sayısı, ulaşılması gereken 384 katılımcı sayısına oranlanarak her ilde ulaşılması gereken katılımcı örneklem sayısı belirlenmiştir. Tunceli ilinde Tasarruf Finansman Şirketleri bulunmadığından katılımcı örneklem sayısı 0 (sıfır) olarak kabul edilmiştir. TRB1 bölgesinde yer alan illere göre ulaşılması gereken asgari örneklem sayısı; Malatya ili için 212, Elazığ ili için 138 ve Bingöl ili için 34 olarak hesaplanmıştır.

3.2. Araştırma Verilerinin Analizi ve Bulgular

Anket formu, TRB1 Bölgesinde uygulanmadan önce tasarruf finansman şirketlerinin şubelerinde 50 katılımcıya uygulanmıştır. Elde edilen veriler analiz edilmiş ve tesbit edilen noksanlıklar giderildikten sonra TRB1 Bölgesinde uygulanmıştır.

TRB1 Bölgesinde yapılan çalışma ile elde edilen veriler kullanılarak öncelikle katılımcıların demografik özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Daha sonra Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmış ve nihayetinde ölçeğin geçerliliğini ve güvenilirliğini belirlemek için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Araştırma verilerinin analizi ve elde edilen bulgular, aşağıya çıkarılmıştır.

3.2.1. Demografik Özelliklere Göre Analiz Sonuçları

Araştırma kapsamında banka dışı faizsiz finansman sistemini tercih eden ve anket dolduran katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular, aşağıdaki Tablo 1’ de gösterilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyet Durumları

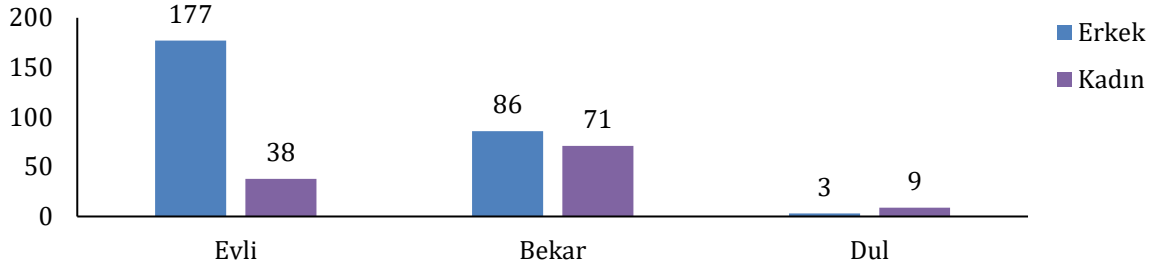
Cinsiyet	Frekans	Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Erkek	266	69,3	69,3
Kadın	118	30,7	100
Toplam	384	100	

TRB1 bölgesinde araştırma kapsamına girenlerin içinde erkek olanların oranı % 69,3 (266 kişi), kadın olanların oranı ise % 30,7 (118 kişi)’dir. Bu durum araştırmanın yapıldığı TRB1 bölgesinde banka dışı faizsiz finansman sisteminden çoğunlukla erkeklerin yararlandığını göstermektedir.

Tablo 2: Katılımcıların Medeni Durumları

Medeni Durum	Frekans	Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Evli	215	56,0	56,0
Bekâr	157	40,9	96,9
Dul	12	3,1	100,0
Toplam	384	100,0	

Katılımcıların % 56’sının (215) evli, % 40,9’unun (157) bekâr olduğu görülmektedir. % 3,1’i (12 kişi) ise boşanma veya eş vefatı nedeniyle dul kalan kişilerden oluşmaktadır.

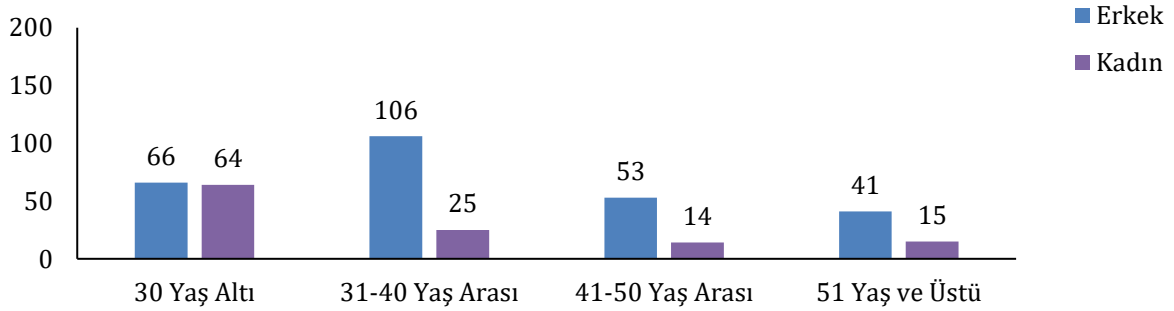
Şekil 1: Cinsiyete Göre Medeni Durum

Erkeklerin 177'si evli ve 86'sı bekâr, kadınların 38'i evli ve 71'i bekâr oldukları görülmektedir. Dul olanların ise 3'ü erkek, 9'u kadındır.

Tablo 3: Katılımcıların Yaş Durumları

Yaş Durumları	Frekans	Yüzde %	Birikimli Yüzde %
30 ve altı	130	33,9	33,9
31-40 yaş aralığı	131	34,1	68,0
41-50 yaş aralığı	67	17,4	85,4
51 ve üstü	56	14,6	100,0
Toplam	384	100,0	

Katılımcıların en fazla % 33,9 (130) ile 30 yaş altı ve % 34,1 (131) ile 31-40 yaş grubunda oldukları görülmektedir. 51 yaşın üstündeki katılımcılar ise % 14,60 (56) ile en az katılımcı yaş grubunu oluşturmaktadır.

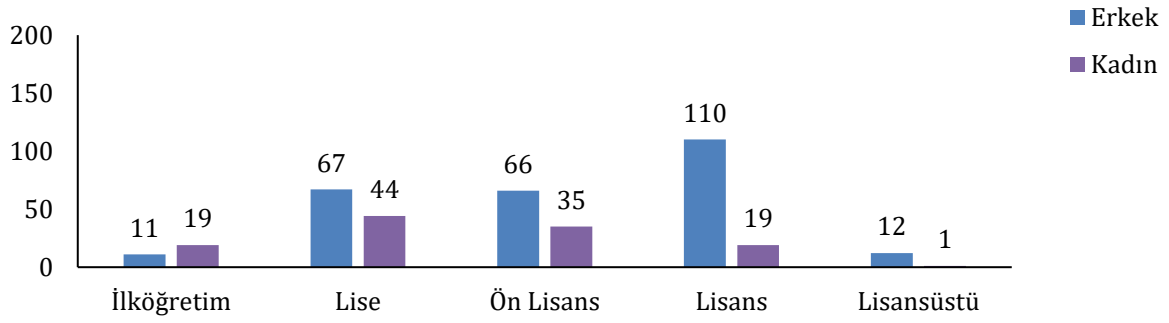
Şekil 2: Cinsiyete Göre Yaş Durum

TRB1 Bölgesinde anket uygulanan katılımcıların cinsiyetlerine göre yaş durumları incelendiğinde, 30 yaşının altında olan erkeklerin (66) ve kadınların (64) hemen hemen aynı sayıda oldukları görülmektedir. 31-40 yaş grubunda olan erkeklerin sayısının 106 ve kadınların sayısının 25, 41-50 yaş grubunda olan erkeklerin sayısının 53 ve kadınların sayısının 14, 51 ve üstündeki yaş grubunda olan erkeklerin sayısının 41 ve kadınların sayısının 15 olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Katılımcıların Eğitim Durumları

Eğitim Durumları	Frekans	Yüzde %	Birikimli Yüzde %
İlköğretim	30	7,8	7,8
Lise	111	28,9	36,7
Ön Lisans	101	26,3	63,0
Lisans	129	33,6	96,6
Lisansüstü	13	3,4	100,0
Toplam	384	100,0	

Katılımcıların % 26,30'u (101) ön lisans mezunu, % 33,60'ı (129) lisans mezunu ve % 3,4'ü (13) lisansüstü mezunu olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların % 36,70'i (141) ilköğretim ve lise mezunu oldukları görülmektedir.

Şekil 3: Cinsiyete Göre Eğitim Durum

İlköğretim ve lise mezunu olanların 78'i erkek ve 63'ü kadındır. Ön lisans mezunu erkeklerin sayısı 66, lisans mezunu erkeklerin sayısı 110 ve lisansüstü mezunu erkeklerin sayısı ise 12'dir. Kadınların 35'i ön lisans, 19'u lisans ve 1'i lisansüstü mezunudur.

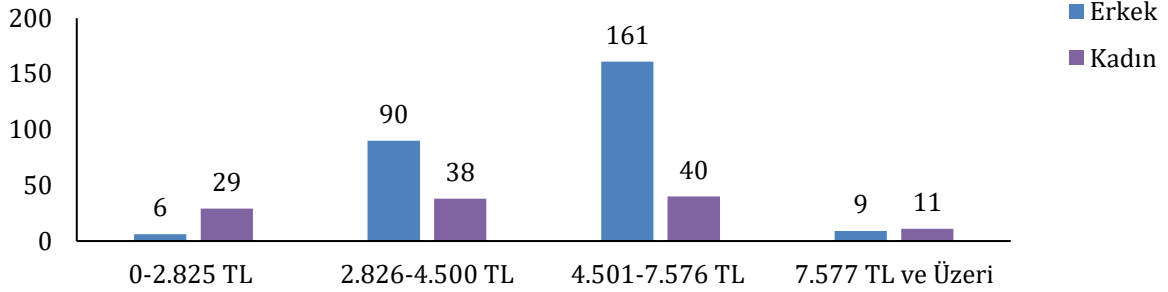
Tablo 5: Katılımcıların Gelir Durumları

Gelir Durumu	Frekans	Yüzde %	Birikimli Yüzde %
0-2.825 TL arası gelire sahip	35	9,1	9,1
2.826-4.500 TL arası gelire sahip	128	33,3	42,4
4.501-7.576 TL arası gelire sahip	201	52,3	94,8
7.577 TL ve üzeri gelire sahip	20	5,2	100,0
Toplam	384	100,0	

Çalışmada uygulanan anket 2021 döneminde yapıldığı için anket ile ilgili veriler 2021 dönemini kapsamaktadır. Bu bağlamda katılımcıların demografik özellikleri de 2021 yılını yansıtmaktadır.

Gelir durumuna ilişkin veriler 2021 yılının ilk 6 aylık dönemindeki asgari ücrete, ortalama memur maaşına ve yoksulluk sınırına göre katılımcıların gelir durumları, 0-2.825 TL, 2.826-4.500 TL, 4.501-7.576 TL, 7.577 TL ve üstü şeklinde gruplara ayrılmıştır.

Katılımcıların % 33,3'ü 2.826-4.500 TL arası ve % 52,3'ü 4.501-7.576 TL arası gelir grubunda yer almaktadırlar. Gelir durumları memur maaşı ve yoksulluk sınırı içinde yer alan katılımcıların (329 katılımcı) birikimli yüzdeleri, % 85,7'dir. Asgari ücret ve altındaki gelir grubunda yer alan katılımcıların oranı ise % 9,1'dir.

Şekil 4: Cinsiyete Göre Gelir Durumu

Erkeklerin 6'sı asgari ücret ve altında, 90'nı 2.826-4.500 TL arasında, 161'i 4.501-7.576 TL arasında ve 9'u 7.577 TL ve üzerinde gelire sahiptir. Kadınların 29'u asgari ücret ve altında, 38'i 2.826-4.500 TL arasında, 40'ı 4.501-7.576 TL arasında ve 11'i 7.577 TL ve üzerinde gelire sahiptir.

3.2.2. Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Açıklayıcı Faktör Analizi, birbiri ile ilişkili çok sayıda değişkeni bir araya getirerek, az sayıda kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler (faktörler) keşfetmeyi amaçlayan çok değişkenli bir analiz tekniğidir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010, s. 178). Aynı zamanda sosyal bilimlerde ölçümün kalitesini ve geçerliliğini ortaya koymak için en önemli analizlerdendir (Yaşlıoğlu, 2017, s. 75). Faktör analizinin yapılabilmesi için örneklem sayısı yeterli olmalıdır. Aynı zamanda veriler de uygun olmalıdır.

6361 sayılı yasada yapılan değişiklik ile taksitlerin geç ödenmesinden dolayı Tasarruf Finansman Şirketlerinin gecikme bedeli alamayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu nedenle anket ölçeğinde yer alan ve taksitlerin geç ödenmesini içeren 1 yargı anket ölçeğinden çıkarılmıştır. Anket ölçeğinde yer alan 33 yargının 32'si faktör analizine tabi tutulmuştur. Temel bileşenlere ayırma ve verimax yönteminin kullanıldığı faktör analizi ile ölçeğin geçerliliği ve yargıların faktör yapısı belirlenmeye çalışılmıştır.

Örneklemden elde edilen veriler, normal dağılım göstermelidir. Yapılan normallik testinde (Shapiro-Wilk) $p > 0,05$ ve istatistik değeri 0,993 çıkmıştır. Bu değerlere göre örneklemden elde edilen veriler, normal dağılım göstermiştir.

Örneklemden elde edilen verilerin yeterliliği sağlayıp sağlamadığını belirlemek için KMO testi yapılmış ve 0,878 test değeri bulunmuştur. Kullanılan ölçeğin geçerli ve verilerin uygun olup olmadığını belirlemek için Bartlett küresellik testi yapılmış, test değerinin ($p < 0,01$) olduğu görülmüştür.

Banka dışı faizsiz finansman sistemi tercihi etki eden faktörlerin tespiti için uygulanan anketin içsel tutarlılığına ilişkin güvenilirliği (Cronbach Alpha) hesaplandıktan sonra faktör

analizine geçilmelidir. İçsel tutarlılığına ilişkin güvenilirlik (Cronbach Alpha) değeri, “anketin toplam güvenilirliğini gösterir ve genel kabul bu değer 0.7 ve büyük olmasıdır” (Kılıç, 2016, s. 85). Yapılan hesaplamada Cronbach Alpha değeri, 0,893 olarak bulunmuştur. Bu değer, uygulanan ve 32 yargıdan oluşan anketin güvenilir olduğunu göstermiştir.

Yapılan faktör analizinden elde edilen sonuçlara göre; toplam varyansın % 78,26’sını açıklayan anlamlı 6 faktör elde edilmiştir. Faktördeki maddelerin öz değeri 1’den büyük ve yükleri 0,50’nin üstünde olduğu görülmüştür. Faktörlerin çarpıklık değeri 0,123 ve basıklık değeri 0,248 olarak hesaplanmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerleri kabul edilebilir değerler içinde yer almaktadır.

Tablo 6: Faktör Ölçeğine İlişkin Soruların İstatiksel Sonuçları

FAKTÖRLER	Faktör Yükleri	Öz Değer	Varyans %	Alfa Katsayısı
Faktör 1: Sosyal Etki		8,877	27,741	0,948
7) Tasarruf finansman şirketlerinin toplum içindeki imajı bu şirketleri tercih etmemi etkiler.	0,664			
8) Diğer faizli finansman sistemlerinin tercih edilmesi çevremde hoş karşılanmaz.	0,922			
9) Tasarruf finansman şirketlerinde çalışan personelin samimi ve yardımsever tutumları tercihim etkiler.	0,927			
10) Tasarruf finansman sistemine katılanların sistemle ilgili düşünceleri tercihim etkiler.	0,956			
13) Tasarruf finansman şirketlerinin yaptığı reklamlar tercihim etkiler.	0,958			
16) Yaşadığım çevrenin kültürü, tasarruf finansman sistemini tercih etmemi etkiler.	0,904			
21) Tasarruf finansman sistemi ile ilgili yapılan kanuni düzenleme, tasarruf finansman şirketlerini tercih etmemi	0,686			
Faktör 2: Tutum		6,822	21,320	0,968
17) Tasarruf finansman şirketlerince sunulan hizmetlerden yeteri kadar haberdarım.	0,928			
18) Tasarruf finansman sistemi oldukça basit ve kolay anlaşılır bir sistemdir.	0,774			
31) Tasarruf finansman sisteminin şeffaf bir finansman sistemi olduğuna inanıyorum.	0,934			
32) Tasarruf Finansman sistemi, İslami katılım bankalarının sistemlerinden farklıdır.	0,905			
33) Tasarruf finansman şirketlerinin arasında pek farkı yoktur. Çalışma prensipleri aynıdır.	0,930			
Faktör 3: Dini Hassasiyet		3,857	12,054	0,916
1) Tasarruf finansman sistemi, dini tercihlerime uygun bir finansal sistemdir.	0,802			
2) Yaptığım diğer bütün finansal işlemlerin faizsiz olmasına dikkat ederim.	0,638			
11) Tasarruf finansman sistemini tercih nedenim, faizsiz bir finansman sistemi olmasıdır	0,931			
12) Tasarruf finansman şirketleri faaliyetlerinde İslami emirlere ve yasaklara göre hareket ederler.	0,688			
14) Çevremdeki insanlar, tasarruf finansman sistemi aracılığıyla kullandıkları finansmanın daha bereketli olduğunu	0,892			
15) Tasarruf finansman şirketleri, yaptıkları finansal faaliyetlerin dine uygun olduğunu gösteren icazet belgesi almaları tercihim olumlu yönde etkiler.	0,896			

Faktör 4: Güvenirlik		2,865	8,953	0,915
23) Tasarruf finansman şirketlerinin yaptığı işlemleri sorgulama ihtiyacı hissetmem.	0,948			
24) Tasarruf finansman şirketleri ev, araba, işyeri teslimatlarını zamanında yapmaktadırlar.	0,861			
25) Alınan ev, araba gibi varlıkların borç ödeninceye kadar teminat altına alınması için üzerine ipotek tesis edilmesi	0,919			
27) Tasarruf finansman sisteminin maliyetleri, faizli finansman sistemlerine göre daha yüksek olsa da tasarruf finansman sistemini tercih ederim.	0,717			
28) Tasarruf finansman sisteminde verilen hizmetler karşılığında alınan organizasyon ücreti makul düzeydedir.	0,879			
Faktör 5: Memnuniyet		1,614	5,044	0,945
4) Tasarruf finansman sistemini rahatlıkla çevremdeki insanlara önerebilirim.	0,828			
5) Tasarruf finansman sistemini kullanmaktan hiç pişmanlık duymadım, iyi ki bu sisteme kaydoldum.	0,806			
19) Tasarruf finansman sistemindeki finansman işlemleri çok kısa sürede sonuçlandırılır.	0,759			
20) Tasarruf finansman şirketlerinin hizmet kalitesinden oldukça memnunum.	0,736			
22) Tasarruf finansman sistemi, yardımlaşmaya dayalı ve güvenilir bir finansman sistemidir.	0,750			
Faktör 6: Maliyet		1,010	3,157	0,808
3) Tasarruf finansman sistemindeki ödeme koşullarının cazip olması tercihimizi etkiler.	0,741			
6) Tasarruf finansman sisteminde sadece konut, taşıt ve işyeri için finansman sağlanması yeterli değildir. Diğer ihtiyaçlar	0,518			
26) Tasarruf finansman sistemi, faizli finansman sistemlerine göre daha düşük maliyetlidir.	0,778			
30) Tasarruf finansman sistemi, diğer finansman sistemlere göre daha uygun taksit ve daha esnek ödeme koşullarına	0,726			
Açıklanan Toplam Varyans			78,268	

Elde edilen faktörler ve bunların içerdiği alt değişkenler incelendiğinde, katılımcıların banka dışı faizsiz finansman sistemi tercih ederken 6 faktörün etkisinde kaldıkları görülmektedir. Bu faktörler; “Sosyal Etki”, “Tutum”, “Dini Hassasiyet”, “Güvenirlik”, “Memnuniyet” ve “Maliyet” şeklinde sıralanmaktadır.

3.2.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Çalışmanın bu kısmında, Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) içinde yer alan Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Veriler, SPSS Amos 24 programı ile analiz edilmiştir.

YEM, kuramsal dayanağı ve geçerliliği olan bir modelin yapılan bir araştırmada elde edilen veriler ile uyumluluğunun tespiti için başvurulan bir analiz yöntemidir. YEM analizinde, yapılan araştırma ile toplanan veriler kullanılarak kuramsal dayanağı olan model doğrulanmaya çalışılmaktadır. Yapılan analiz sonucunda uyum göstergeleri (uyum iyiliği indeksi, uyum ölçeği indeksi) kabul edilebilir düzeyde ise modelin doğrulandığına, uyum göstergeleri kabul edilebilir düzeyde değil ise modelin geçersiz olduğuna karar verilmektedir.

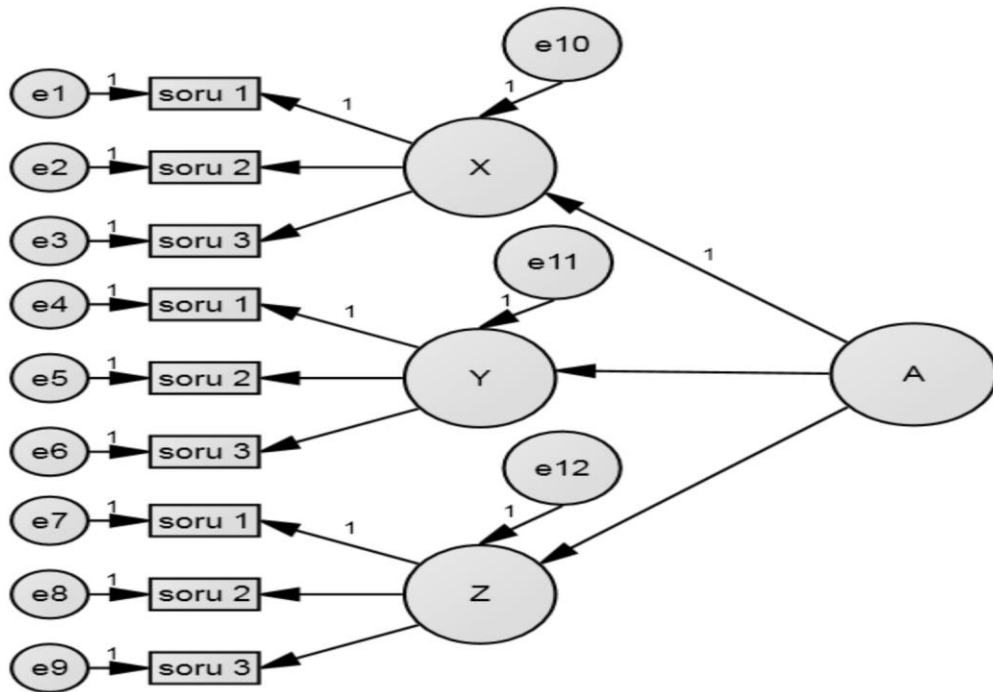
Doğrulayıcı Faktör Analizi, YEM içinde yer alan bir analiz yöntemidir. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile belirlenmiş olan bir modelin test edilmesi için kullanılmaktadır. Ölçek geliştirme ve uyarılma sürecinde Doğrulayıcı Faktör Analizi kullanılmaktadır. Geliştirilen modelin

doğrulanıp doğrulanmadığı, Doğrulayıcı Faktör Analizi ile belirlenmektedir. Ölçek uyarlama çalışmalarında kullanılan DFA, önceden yapı geçerliliği sınanmış olan bir ölçeğin bu yapısını uyarlanmak istenilen dil ve kültürde de koruyup korumadığını test etmenin en iyi yoludur (Terzi, 2019, s. 184).

Doğrulayıcı Faktör Analizinin uygulama aşamaları; modelin tanımlanması ve çizimi, analiz çıktılarının içinden gerekli olanlarının belirlenmesi, modelin test edilmesi, sonuçların yorumlanması, düzeltmenin yapılması (varsa), modelin tekrar test edilerek sonucun yorumlanması, analiz sonuçlarının raporlanarak test sürecinin tamamlanması şeklindedir (Gürbüz, 2019, s. 42).

Doğrulayıcı Faktör Analizi, tek faktörlü DFA, birinci düzey çok faktörlü DFA ve ikinci düzey çok faktörlü DFA olmak üzere üç modele ayrılır (Civelek, 2017, s. 34). Tek faktörlü DFA modeli, bir örtülü değişkene bağlı birçok açık değişkenin olduğu modeldir. Birden fazla örtülü değişkenin olduğu model birinci düzey çok faktörlü DFA modeli olarak ifade edilmektedir. İkinci düzey çok faktörlü DFA modeli ise birden fazla örtülü değişkenin tek bir örtülü değişkene bağlandığı modeldir.

Yaptığımız çalışmada “Sosyal Etki”, “Tutum”, “Dini Hassasiyet” gibi birden fazla örtülü (gizli) değişken, “Tercih Nedeni (Niyet)” gibi tek bir örtülü (gizli) değişkene bağlanmıştır. Doğrulayıcı Faktör Analizi modelleri içinde çalışmamıza uygun modelin ikinci düzey çok faktörlü DFA modeli olduğu görülmektedir. Model, aşağıdaki Şekil 5’de gösterilmiştir.

Şekil 5: İkinci Düzey Çok Faktörlü DFA Modeli

Kaynak: (Wang ve Wang, 2012, s. 79).

Şekilde yer alan ikinci düzey çok faktörlü DFA modelinde, sorular (soru 1, soru 2 gibi) açık değişkenleri, X, Y, Z ve A örtülü değişkenleri, e ise modifikasyonu ifade etmektedir. Modelde, X, Y ve Z örtülü değişkenlerinin A gibi tek bir örtülü değişkene bağlandığı görülmektedir.

Literatürde uyum iyiliği indeksi, uyum ölçeği indeksi gibi isimlerle de ifade edilen uyum göstergeleri (Terzi, 2019, s. 211), Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Uyum Göstergeleri

Uyum Ölçüleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2 / sd	$0 \leq \chi^2 / sd \leq 2$	$2 \leq \chi^2 / sd \leq 3$
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.08$
P değeri (RMSEA<0,05)	$0.10 \leq p \leq 1$	$0.05 \leq p \leq 0.10$
CFI	$0.97 \leq CFI \leq 1.00$	$0.95 \leq CFI \leq 0.97$
GFI	$0.95 \leq GFI \leq 1.00$	$0.90 \leq GFI \leq 0.95$
AGFI	$0.90 \leq AGFI \leq 1.00$	$0.85 \leq AGFI \leq 0.90$
AIC	Karşılaştırılan model için AIC’ten daha küçük	
CAIC	Karşılaştırılan model için CAIC’ten daha küçük	

χ^2 / sd (CMIN) değeri, oluşturulan model ile toplanan verilerin uyumunu test etmektedir. Ki-kare (χ^2) değerinin modelin serbestlik derecesine bölünmesiyle elde edilmektedir.

RMSEA, modelinin örneklem kovaryansı ile uyumluluk derecesini test etmekte ve yaklaşık ortalamaların karekökü anlamına gelmektedir.

GFI, örneklem büyüklüğünden bağımsız model uyumunu ve modelin örneklemdaki kovaryans matrisini ne oranda ölçtüğünü göstermektedir.

AGFI, uyum iyiliği indeksindeki yüksek örnek hacmin eksikliği gidermektedir.

CFI, değişkenler arasındaki ilişkiyi yok sayarak modelleri kıyaslamaktadır.

AIC, mukayese edilen modeller arasında uyum bakımından daha basit modelin hangisi olduğunu test etmektedir (Gürbüz, 2019, s. 34).

CAIC, AIC’in aksine örneklem büyüklüğünü hesaplamaya dâhil ettiği için düzeltilmiş AIC olarak ifade edilmektedir.

Daha iyi uyum göstergelerin elde edilmesi için kullanılan SPSS Amos 24 programı, bazı düzeltmeler önerebilir. Modifikasyon olarak isimlendirilen bu düzeltme işlemlerinde herhangi bir sınırlama yoktur. Ancak yapılacak modifikasyonun mantıklı olması gerekmektedir.

Varyans-kovaryans matrisinin çok değişkenli normalliği ise çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleriyle belirlenir. Çalışmada basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) değeri, 1,166 ile -0,838 arasında hesaplanmıştır. Çarpıklık ve basıklık kritik değerleri, +/-3 aralığında ise değişkenlerin normal dağılıma sahip olduğu ifade edilebilir (Gürbüz, 2019, s. 30).

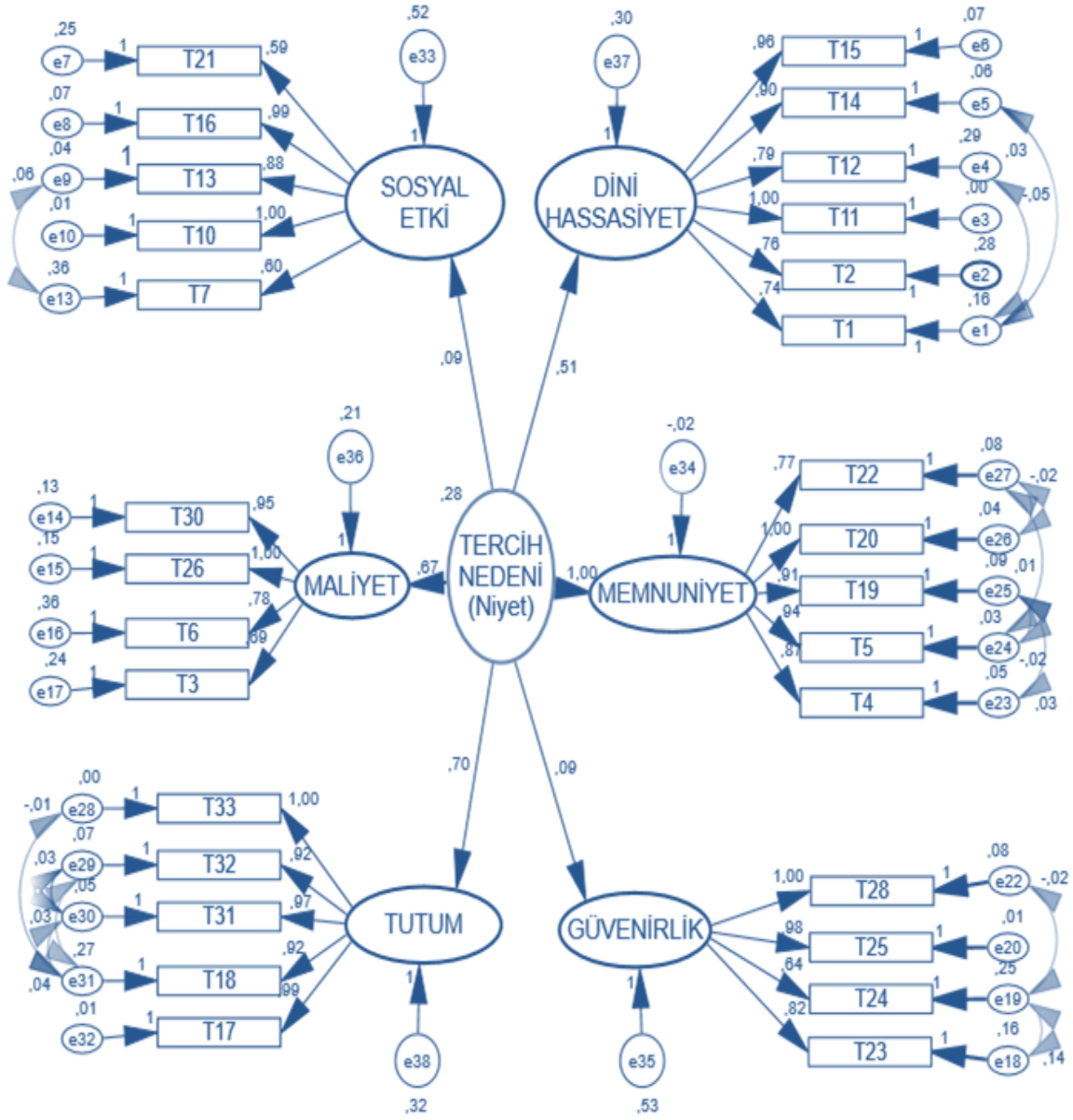
3.2.4. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizinde, elde edilen ilk verilere bakılarak örtülü değişkenleri açıklama oranı 0,50'nin altında olan soru ifadeleri (açık değişkenler) analizden çıkarılmıştır. Bu bağlamda, bağlı oldukları "Sosyal Etki" örtülü değişkenini açıklama oranları 0,50'nin altında olan 8'inci (T8) ve 9'uncu (T9) soru ifadeleri ile bağlı olduğu "Güvenirlilik" örtülü değişkenini açıklama oranı 0,50'nin altında olan 27'inci (T27) soru ifadeleri analizden çıkarılmıştır. Neticede anket formunda yer alan 32 soru ifadesinden (açık değişkenlerden) 3 soru ifadesi sonraki analize dâhil edilmemiş, 29 soru ifadesi DFA analizinde kullanılmıştır. DFA analizi dışında tutulan yargılar, Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: DFA Analizi Dışında Tutulan Yargılar

Soru No	Yargılar
8	Diğer faizli finansman sistemlerinin tercih edilmesi çevremde hoş karşılanmaz.
9	Tasarruf finansman şirketlerinde çalışan personelin samimi ve yardımsever tutumları tercihimizi etkiler.
27	Tasarruf finansman sisteminin maliyetleri, faizli finansman sistemlerine göre daha yüksek olsa da tasarruf finansman sistemini tercih ederim.

Banka dışı faizsiz finansman sistemlerinden tasarruf finansman sistemini tercih eden katılımcıların tercih nedenini açıklayan 6 örtülü değişken ve bağlı 29 alt değişken ile DFA analizi yapılmış ve sonuçlar, Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 6: İkinci Düzey Altı Faktörlü Modele İlişkin DFA Sonuçları

Şekilde; Dini Hassasiyet, Tutum, Maliyet ve Memnuniyet örtülü değişkenlerinin tercih nedenini açıklama oranlarının 0,50'nin üzerinde olduğu göstermektedir. Sosyal Etki ve Güvenirlilik örtülü değişkenlerinin ise tercih nedenini açıklama oranlarının 0,50'nin altında ve çok düşük olduğu görülmektedir.

Analiz sonuçlarının sayısal ifadeleri, Tablo 9'de gösterilmiştir.

Tablo 9: Değişkenlere İlişkin Faktör Yükü Sonuçları

Açık Değişken		Örtülü Değişken	Faktör Yükü
Sosyal Etki	<---	Tercih Nedeni	,086
Memnuniyet	<---	Tercih Nedeni	1,000
Güvenirlilik	<---	Tercih Nedeni	,092
Maliyet	<---	Tercih Nedeni	,674
Dini Hassasiyet	<---	Tercih Nedeni	,512

Tutum	<---	Tercih Nedeni	,705
T1	<---	Dini Hassasiyet	,742
T2	<---	Dini Hassasiyet	,763
T11	<---	Dini Hassasiyet	1,000
T12	<---	Dini Hassasiyet	,795
T14	<---	Dini Hassasiyet	,897
T15	<---	Dini Hassasiyet	,958
T21	<---	Sosyal Etki	,586
T16	<---	Sosyal Etki	,988
T13	<---	Sosyal Etki	,885
T10	<---	Sosyal Etki	1,000
T7	<---	Sosyal Etki	,596
T30	<---	Maliyet	,948
T26	<---	Maliyet	1,000
T6	<---	Maliyet	,783
T3	<---	Maliyet	,694
T24	<---	Güvenirlilik	,641
T25	<---	Güvenirlilik	,981
T28	<---	Güvenirlilik	1,000
T4	<---	Memnuniyet	,868
T5	<---	Memnuniyet	,936
T19	<---	Memnuniyet	,914
T20	<---	Memnuniyet	1,000
T22	<---	Memnuniyet	,773
T33	<---	Tutum	1,000
T32	<---	Tutum	,919
T31	<---	Tutum	,966
T18	<---	Tutum	,916
T17	<---	Tutum	,987
T23	<---	Güvenirlilik	,818

İstatistiksel olarak 0,5'in üzerindeki faktör yüklerinin 100'ün üzerindeki tüm örneklemelerde anlamlı sonuçlar verebileceğini söylemek mümkündür (Altunışık ve Coşkun, 2010, s. 281). Tablo incelendiğinde ana ölçeği oluşturan 29 sorunun (açık değişken) tamamının örtülü değişkenleri açıklama oranının 0,50'nin üstünde olduğu görülmektedir. Ancak, bağlı olduğu "Tercih Nedeni" örtülü değişkenini açıklama oranı 0,50'nin altında olan "Sosyal Etki" ve "Güvenirlilik" örtülü değişkenlerinin anlamlı sonuç vermediği görülmektedir.

Örtülü değişkenlerin hata varyansları (örtülü değişkenlerin açıklanmayan kısmı); e1, e2, e3 gibi ifadeler ile gösterilmiştir. Soruların hata varyansları, 0,50'nin altında ve düşük düzeydedir. Örtülü değişkenlerden "sosyal etki" ve "güvenirlilik" örtülü değişkenlerine bağlı hata varyanslarının (e33=0,52 ve e35=0,53) 0,50'nin biraz üstünde olduğu görülmektedir. Diğer örtülü değişkenlerin hata varyansları ise 0,50'nin altında ve düşük düzeydedir.

Analizde, hata varyansları arasında modifikasyon yapılmıştır. Yapılan modifikasyon ile uyum göstergeleri, kabul edilebilir değerlere ulaşmıştır. DFA ile test edilen modelin doğrulanması, uyum göstergeleri ile belirlenmektedir. Modelin doğrulanması için yapılan analizden elde edilen uyum göstergelerinin, Tablo 7'de gösterilen eşik değerler aralığında yer alması gerekmektedir.

DFA analizi uyum göstergeleri aşağıdaki Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: Analizden Elde Edilen Uyum Göstergeleri

Uyum Göstergeleri	İkinci Düzey DFA Çıktısı
x^2 / sd	1,728
RMSEA	0,044
P değeri (RMSEA<0,05)	0,001
CFI	0,979
GFI	0,901
AGFI	0,879
AIC	Karşılaştırılan model için AIC'ten daha küçük
CAIC	Karşılaştırılan model için CAIC'ten daha küçük

Analizden elde edilen CMIN (X^2 / sd), CFI, RMSEA ve diğer uyum göstergeleri, eşik değerler içinde yer almaktadır. Bu verilere göre araştırma modelinin doğrulandığı ve geçerli olduğu kabul edilebilmektedir. Banka dışı faizsiz finansman sistemi tercihinde Sosyal Etki, Tutum, Dini Hassasiyet, Güvenirlik, Memnuniyet ve Maliyet faktörlerinin etkili olup olmadığı regresyon sonuçları ile anlaşılabilir.

Değişkenlere ilişkin Regresyon sonuçları, aşağıdaki tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11: Değişkenlere İlişkin Regresyon Sonuçları

Örtülü Değişkenler	Katsayı	Olasılık (P değeri)
Sosyal Etki	0,086	0,211
Tutum	0,705	0,000
Dini Hassasiyet	0,512	0,000
Güvenirlik	0,092	0,190
Memnuniyet	1,000	0,000
Maliyet	0,674	0,000

Elde edilen Regresyon olasılık sonuçları, % 1 önem seviyesinde banka dışı faizsiz finansman sistemi tercihi üzerinde örtülü değişkenlerin tamamının pozitif yönde etkilerinin olduğu göstermiştir. İstatistiksel olarak banka dışı faizsiz finansman sisteminin tercih edilmesinde Sosyal Etki, Tutum, Dini Hassasiyet, Güvenirlik, Memnuniyet ve Maliyet Faktörlerinin etkisinin olduğu belirlenmiştir. Tutum, Dini Hassasiyet, Memnuniyet ve Maliyet değişkenlerin faktör yükleri, % 50'nin üzerinde bir oran ile anlamlı bir açıklayıcılığa sahiptir. Ancak Sosyal Etki ve Güvenirlik faktör yükleri, % 50'nin altında olduğu için anlamlı bir açıklayıcılığa sahip değildir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Müslüman ülkelerde hızlı bir şekilde büyüyen ve gelişen banka dışı faizsiz finansman sistemi, özellikle konut, taşıt ve çatılı işyeri gibi varlıkların temininde çok fazla tercih edilmektedir. Yapılan birçok bilimsel araştırma, banka dışı faizsiz finansman sisteminin diğer geleneksel finansman sistemlerine göre finansal krizlerden daha az etkilendiğini göstermektedir. Sadece dini hassasiyeti olan ve faizden kaçınmak isteyen bireylerin değil aynı zamanda maliyete duyarlı ve güvenilir finansal sistem arayışında olan bireylerin de tercih ettiği bir finansal sistem haline gelmiştir. Bu ve benzeri nedenlerle banka dışı faizsiz finansman sistemi alanında her geçen gün tüketicilerin beklentilerine, değer yargılarına ve inançlarına uygun yeni finansal araçlar ve yöntemler ortaya çıkarılmakta ve tüketicilerin beğenisine sunulmaktadır. Sunulan bu araç ve

yöntemlerden biri de konut, taşıt ve çatılı işyeri temini için faizsiz finansman sağlayan tasarruf finansman sistemi olarak kabul edilmektedir.

Son yıllarda ülkemizde İslami finans sektöründe büyük gelişmeler yaşanmaktadır. Özellikle devletin katılım bankaları kurması, banka dışı faaliyette bulunan faizsiz finans kuruluşlarının yasal statüye kavuşturulması İslami finans sektörü açısından son derece önemlidir. İslami finans sektörünün gelişmesinde konut, taşıt ve çatılı işyeri gibi ekosistemde faizsiz finansman sağlayan katılım bankalarının katkısı olduğu gibi tasarruf karşılığı faizsiz finansman sağlayan banka dışı özel finansman kuruluşlarının da katkısı oldukça büyüktür. Ancak ülkemizdeki finans piyasası göz önüne alındığında konut, taşıt ve çatılı işyeri temini için banka dışı faizsiz finansman sağlayan sistemler, özel finans kuruluşlarınca başarılı bir şekilde uygulansa da henüz istenilen seviyede değildir. Yine de banka dışı faizsiz finansman sistemlerinin hem faizsiz finansman imkânı sunması hem de maliyet avantajı sağlaması, faiz hassasiyeti olan insanlar ile birlikte maliyete duyarlı insanlar tarafından da tercih edilmesini sağlamakta, finans sektöründeki payını gün geçtikçe artırmaktadır.

Araştırmada, kapalı uçlu soruların yer aldığı 5'li Likert tipindeki anket formu kullanılmıştır. Analizlerde kullanılan veriler, TRB1 Bölgesinde yer alan Tasarruf Finansman Şirketlerinin şubelerinde yüz yüze uygulanan anketlerden elde edilmiştir. Örneklem seçiminde banka dışı faizsiz finansman sistemi ile konut, taşıt ve çatılı işyeri finansman temini için Tasarruf Finansman Şirketlerine başvuran katılımcılar tercih edilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerinin belirlenmesine yönelik sorular ile birlikte konut, taşıt ve çatılı işyeri temininde faizsiz finansman tercih nedenlerinin belirlenmesi için de 33 soru sorulmuştur. SPSS 23 ve SPSS Amos programları kullanılarak anketten elde edilen veriler, analiz edilmiştir. Analiz yapılırken araştırmanın bütünlüğünü korumak için sıralamaya önem verilmiştir. Önce örneklem bilgilerinin sayısal gösterimle özetlenmesi için katılımcıların demografik özelliklerine göre analiz yapılmıştır. Daha sonra ölçeğin normallik, geçerlilik ve güvenilirlik analizi yapılmıştır. Yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar, Açıklayıcı Faktör Analizinin yapılabileceğini göstermiştir. Verimax ve temel bileşenlere ayırma yönteminin kullanıldığı Açıklayıcı Faktör Analizinde 6 faktör elde edilmiştir. Nihayetinde geliştirilen modelin doğrulanıp doğrulanmadığını belirlemek için Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılmış ve uyum göstergeleri elde edilmiştir. Elde edilen uyum göstergelerinin "Kabul Edilebilir Uyum Göstergeleri" eşik değerler aralığında yer aldıkları görülmüştür. Dolayısıyla istatistiksel olarak banka dışı faizsiz finansman sistemi tercihi Tutum, Dini Hassasiyet, Memnuniyet ve Maliyet faktörlerinin belirleyici olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak yapılan analizlerden elde edilen değerler, 29 madde ve 6 faktörden oluşan "Banka Dışı Faizsiz Finansman Sistemi Tercih Ölçeği", geçerli ve güvenilir kabul edilmiştir.

Bu çalışmada uygulanan anket ve yapılan analizler sadece TRB1 bölgesinde faizsiz finansman sistemini kullanarak konut, taşıt ve çatılı işyeri gibi varlıkların temini için finansman kullanan katılımcılar üzerinde yapılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar, araştırmanın yapıldığı bölgede faaliyette bulunan Tasarruf Finansman Şirketlerinin aktif katılımcıları ile sınırlıdır. Güvenirliğini ve geçerliliğini gösterebilmek için ülkemizin diğer bölgelerinde de aynı ölçeğin denenmesi gerektiği düşünülmektedir.

EXTENDED ABSTRACT

In our country, as in many Muslim countries, Islamic finance presents itself as a rapidly growing and developing financial system. As a result of growth and development, new financial instruments and methods that suit consumers' expectations, values and beliefs are being created and offered to consumers every day. Financial instruments and methods that are developed in line with consumers' expectations, value judgments and beliefs and are also in line with Islamic finance principles are taking their place in the sector as a new type of financial service. The financing that consumers will choose is shaped by various factors such as their expectations, value judgments and beliefs. Religion, which is one of the factors affecting consumers' preferences, may be more dominant than other factors affecting consumers' preferences. Because religion is significantly effective in shaping consumers' attitudes and behaviors (Akçi, 2020, p. 3).

In this context, the prohibition of interest in Islam affects the financing preferences of consumers with religious sensitivity due to their beliefs. As it is known, Islamic economy prohibits interest by revealing its economic and social harms, and at this point it differs from the current economic system, whose main component is interest (Çoban, 2022, p. 232). The fact that the traditional systems used in financing assets such as housing, vehicles and roofed workplaces in our country are interest-based has pushed individuals with religious sensitivities to seek interest-free financing systems. As a result of these searches, non-bank interest-free financing systems have been developed that do not include interest and whose main purpose is not interest-based and profit-oriented. One of these systems is the savings financing system. This system was developed in the 1980s under the name "Cooperative System" and was implemented under different names for many years. This system, named "Savings Financing System" in Law No. 6361, which was amended in 2021, has a structure specific to our country and is operated by "Savings Financing Companies". Savings Financing Companies, which operate the savings financing system in return for an organization fee and are subject to BRSA supervision, provide interest-free financing to their participants for the purchase of housing, vehicles and roofed workplaces.

In the first stage of scale development, a survey was conducted in the provinces of Malatya, Elazığ, Bingöl and Tunceli, which are located in the TRB1 Malatya subregion of the TRB Statistics Regional Units Classification. The survey was conducted on participants who used interest-free financing to purchase assets such as housing, vehicles and roofed workplaces by using the savings financing system, one of the non-bank interest-free financing systems. The sample of the study consists of 384 of the 19,207 participants who actively use the savings financing system for housing, vehicles and roofed workplaces in these provinces.

In the study, data was obtained using quantitative research methods. A preference determination scale consisting of 33 judgments was used to obtain the data. No data could be obtained from Tunceli province, which is located in the TRB1 Region but does not have any Savings Finance Companies within its borders. The KMO test was performed to determine whether the data obtained from the sample provided sufficiency and the KMO test was calculated as 0.878. In the analysis, the reliability (Cronbach Alpha) coefficient of the scale was found to be 0.893. After these values were obtained, Exploratory Factor Analysis was performed. A six-factor scale was obtained from Exploratory Factor Analysis. In the Confirmatory Factor Analysis, the

RMSEA value of the scale was found to be 0.044, the GFI value was 0.901, the CFI value was 0.979 and the AGFI value was 0.879. These obtained values showed that the developed Non-Bank Interest-Free Financing System Preference Scale was valid and reliable. As a result, the values obtained from the analyzes and the "Non-Bank Interest-Free Financing System Preference Scale", consisting of 29 items and 6 factors, were accepted as valid and reliable.

Çıkar Çatışması Bildirimi/ Conflict of Interest Statement:

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir. / The authors declared no potential conflict of interest regarding the research, authorship, and publication of this article.

Destek/Finansman Bilgileri/ Support Financing Information:

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanması için Bingöl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Komisyonu'ndan (BAP-İİBF.2021.001) destek almıştır. / The authors have received financial support from Bingöl University Scientific Research Commission (BAP-İİBF.2021.001) research, authorship, and publication of this article.

Etik Kurul Kararı/ Ethics Committee Decision: Bu çalışma için Bingöl Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 2021 yılı 14874 sayılı karar ile etik izin alınmıştır. / Ethical permission was obtained for this study from the Scientific Research and Publication Ethics Committee of Bingöl University with the decision no. 14874 dated 2021

Yazar Katkı Oranı: / Author Contribution Rate: Yazarların katkı oranı eşittir. / The contribution rates of all authors are equal.

KAYNAKÇA

- Akçi, Y. (2020), *İslami Pazarlama*, Y. Akçi, K. Kılınc, A. Yıldız (Ed.), Değişen Pazarlama Anlayışı: Yeni Pazarlama Yaklaşımları II içinde (1-23). 1. Basım, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Altunışık, R. ve Coşkun, R. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. 6. Baskı, İstanbul: Sakarya Yayıncılık.
- Amin, H. (2019). The Islamic Theory of Consumer Behaviour for İjarah Home Financing, *Journal of Asia Business Studies*, 13(4), 672-693.
- Civelek, M. E. (2018). *Yapısal Eşitlik Modellemesi Metodolojisi*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Çekin, Ö. (2018). Tasarrufa Dayalı Finansman Sistemi ve İslami Finans İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çoban, U. (2022). Katılım Bankacılığında Ortaklık (Müşâra) Modellerinin Uygulanabilirliğine Dair KOBİ Algısı: TRB1 Bölgesinde Bir Araştırma, *Journal of Islamic Research*, 33(1), 231-249.
- Çokluk, O., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Günel, Y. ve Bircan, H. (2022a). Bireylerin Konut Finansman Tercihlerini Belirlemeye Yönelik Ölçek Geliştirilmesi, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(3), 709 – 725.
- Günel, Y. ve Bircan, H. (2022b). Mevduat Bankası, Katılım Bankası ve Elbirliği Sistemi Müşterilerinin Konut Finansman Tercihlerinin İncelenmesi: TR 72 Bölgesi Örneği. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 1515–1534.
- Gürbüz, S. (2019). *AMOS ile Yapısal Eşitlik Modellemesi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Felsefe- Yöntem – Analiz*. 4.baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Karadağ, A.A. ve Gültekin, Y.S. (2019). Yapısal Eşitlik Modellemesi ile Konut Seçimi Ölçeğinin Geliştirilmesi, *Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi*, 15(2), 78-95.
- Karatani, K. (2017). Dünya Tarihinin Yapısı. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kaya, F. ve Ergüvan, M. (2015). A Study on Factors Affecting Customers' Preferences of Cooperation System in Housing Finance, *International Research Journal of Applied Finance*, 6(9), 598-615.
- Keleş, Ş. (2021). Konut Tercihi Üzerine Konut Mekânının Etkisi: Bir Yapısal Eşitlik Modeli Uygulaması, *Journal of Awareness*, 6 (1) , 21-28.
- Kılınç, K. (2022). Savings Based Interest-Free Financing System Through A Marketing Perspective, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(41), 464-486.
- Kiliç, S. (2016). Cronbach's Alpha Reliability Coefficient. *Journal of Mood Disorders (JMOOD)*, 6(1), 47-48. doi:10.5455/jmood.20160307122823.
- Öztürk, M. (2016). Konut Markalaşmasında Tüketici Merkezli Marka Konumlandırma Tipolojisi için Bir Ölçek Geliştirme (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Tekerek, S. (2013). Konut Finansmanında Banka Kredilerine Alternatif Modellerden Elbirliği Sistemi Üzerinde Bir Çalışma (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Terzi, Y. (2019). *Anket, Güvenilirlik – Geçerlilik Analizi*. https://personel.omu.edu.tr/docs/ders_dokumanlari/1030_32625_1500.pdf. (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2022).
- Ülev, S. ve Çalışkan, M.B. (2022). *Banka Dışı İslami Finansal Kuruluşlar*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Wang, J. ve Wang, X. (2012). *Structural Equation Modeling Applications Using Mplus*. İngiltere: John Wiley & Sons.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46 (Özel Sayı. 2017), 74-85.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *Spss uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.